

opusdei.org

Scrisoarea Prelatului (19 martie 2022)

În această scrisoare pastorală, prelatul Opus Dei meditează asupra unor aspecte ale fidelității față de Isus Cristos și față de vocația în Lucrare, urmând învățăturile Sfântului Josemaría.

19.03.2022

**Cuprins al scrisorii prelatului (19
martie 2022)**

Fidelitatea față de vocație, fidelitatea
față de Isus Cristos

Fidelitate apostolică

Fidelitatea față de propria vocație și
viața obișnuită

Cele permanente și cele schimbătoare
în viața Lucrării

.....

Dragii mei, fie ca Isus să îi aibă în
grijă pe fiii și fiicele mele!

Merită să fim fideli!

1. Cu această expresie familiară, care
a inspirat un cântec vechi, Sfântul
Josemaría ne încuraja să fim foarte
fideli. Îmi amintesc deseori că pe 23
august 1963, în timpul unui curs de
vară la Pamplona, când am avut o
întâlnire cu Părintele nostru, am
cântat acest cântec. Unii dintre noi

au observat că, în timp ce ne asculta cântând acele cuvinte, Părintele nostru repeta în șoaptă: „Merită, merită”; noi am văzut în aceasta o expresie spontană a experienței sale de viață. Scoaterea la liman a Lucrării a meritat: atâta muncă, atâta suferință, atâtea dificultăți și, în același timp, atâta bucurie. Fidelitatea este neapărat bucuroasă, chiar și în durere; cu o bucurie în Domnul, care este puterea noastră (cf. Neh 8,10).

Fidelitatea este un concept larg, cu diverse semnificații: „exactitate sau veridicitate în realizarea unui lucru”, „copierea exactă a unui text”, „îndeplinirea exactă a unei îndatoriri, a unei promisiuni”, etc. Este deosebit de relevant să luăm în considerare fidelitatea în relația dintre oameni, în aspectul său cel mai profund din punct de vedere uman: dragostea. „Fidelitatea de-a lungul timpului este numele iubirii”

[1]. Iubirea autentică este definitivă, este fidelă, chiar dacă poate eșua din cauza slăbiciunii umane.

Fidelitatea cuprinde toate dimensiunile vieții noastre, pentru că implică întreaga persoană: inteligența, voința, sentimentele, relațiile și memoria. Cu aceste scurte pagini, în contextul apropierii centenarului fondării Lucrării, aș dori să ne oprim acum pentru a medita asupra câtorva aspecte, călăuzindu-ne mai ales de textele Sfântului Josemaría.

Fidelitatea față de vocație, fidelitatea față de Isus Cristos

2. Vocația creștină, în toate expresiile sale particulare, este chemarea lui Dumnezeu la sfințenie. Este o chemare a iubirii lui Dumnezeu la iubirea noastră, într-o relație în care fidelitatea divină o precedă

întotdeauna: Dumnezeu este credincios (2 Tes 3,3; cf. 1 Cor 1,9). „Fidelitatea noastră este doar un răspuns la fidelitatea lui Dumnezeu. Dumnezeu care este credincios cuvântului Său, care este credincios promisiunii Sale” ^[2] —.

Credința în fidelitatea lui Dumnezeu dă putere speranței noastre, chiar dacă slăbiciunea noastră personală ne face uneori să nu fim pe deplin credincioși, în lucruri mici și poate, uneori, în lucruri mari. Fidelitatea constă, așadar, în a parcurge – cu harul lui Dumnezeu – calea fiului risipitor (cf. Lc 15,11-32). ***Fidelitatea față de Isus Cristos ne cere să rămânem în permanență vigilenți, pentru că nu ne putem baza pe slaba noastră putere. Trebuie să luptăm mereu, până în ultima clipă a trecerii noastre pe pământ: acesta este destinul nostru*** ^[3] —.

Trebuie să căutăm cu perseverență unirea cu Domnul. Căutăm și găsim această unire cu Isus în munca noastră, în familia noastră, în toate...; mai ales în Euharistie, în Pocăință și în rugăciune. În plus, nu suntem singuri; putem conta și pe ajutorul altora, mai ales în îndrumarea spirituală personală. Să fim recunoscători pentru această posibilitate, să ne deschidem sufletele cu sinceritate, să primim încurajări și sfaturi pe calea creșterii în iubirea noastră pentru Dumnezeu. Și acolo unde se hrănește iubirea noastră, se întărește fidelitatea noastră: ***Îndrăgostește-te și nu-L vei părăsi*** ^[4].

3. Fidelitatea se manifestă mai ales atunci când implică efort și suferință. Și aici, exemplul Maicii noastre, Fecioara credincioasă, ne luminează: „Singurul lucru care poate fi numit fidelitate este o consecvență care durează toată viața. *Fiat-ul* Mariei de

la Buna Vestire își găsește plenitudinea în *fiat-ul* tăcut pe care îl repetă la picioarele crucii” ^[5].

Cu ajutorul lui Dumnezeu, putem fi credincioși, putem avansa pe calea identificării cu Isus Cristos: ca modul nostru de a gândi, de a iubi, de a vedea oamenii și lumea, să devină tot mai mult al Lui, printr-o permanentă mișcare de a începe și a reîncepe, în care ***conștientizarea filiației noastre divine aduce bucurie în convertirea noastră*** ^[6]. În acest fel, îndemnul Sfântului Paul către Filipeni va deveni o realitate în viața noastră: *Să aveți între voi aceleași sentimente ale lui Isus Cristos* (Fil 2,5).

4. Întâlnirea și unirea cu Isus Cristos se realizează în Biserică, care, în mod vizibil, este un popor compus din mai multe popoare; în mod constitutiv, este Trupul lui Cristos și în mod operativ este un sacrament:

toată mântuirea vine de la Cristos prin Biserică, mai ales pentru că Biserica face Euharistia și Euharistia face Biserica.

Faptul, întotdeauna verificabil, că Biserica este formată din bărbați și femei slabi, cu defecte, nu ar trebui să diminueze dragostea noastră pentru ea. Să avem mereu în minte că, mai presus de toate, ***Biserica este tocmai aceasta: Cristos prezent printre noi; Dumnezeu care vine spre omenire pentru a o salva, chemându-ne cu revelația sa, sfîințindu-ne cu harul său, susținându-ne cu ajutorul său constant, în micile și marile lupte ale vieții de zi cu zi*** ^[7].

Fidelitatea față de Cristos este, prin urmare, fidelitate față de Biserică. Și, în Biserică, căutăm să trăim și să favorizăm unirea cu toți, mai ales cu Episcopii și, în mod special, cu Pontiful Roman, principiul vizibil al

unității de credință și al comuniunii.
Să păstrăm mereu vie în fiecare
dintre noi această dorință a
Părintelui nostru: ***Omnes cum Petro
ad Iesum per Mariam!***

Fidelitatea față de Isus Cristos și față
de Biserică implică pentru noi
fidelitatea față de vocația noastră la
Opus Dei, întruchipând spiritul pe
care l-am primit de la Sfântul
Josemaría, care a fost și este cu
adevărat Părintele nostru în Lucrare.
Iată cum se exprima într-o veche
scrisoare adresată tuturor fiilor săi:
***„Nu pot decât să-mi înalț sufletul
în semn de recunoștință față de
Domnul nostru, de la care provine
orice familie din cer și de pe
pământ (Ef 3,15-16), pentru că mi-a
dăruit această paternitate
spirituală, pe care, cu harul său,
mi-am asumat-o cu deplina
conștiință că sunt pe pământ doar
pentru a o împlini. De aceea, vă
iubesc cu inimă de tată și de***

mamă ^[8]. A fi fiice și fii credincioși ai Sfântului Josemaría este calea noastră vocațională pentru a fi fiice și fii credincioși ai lui Dumnezeu în Cristos.

Cu siguranță vă amintiți aceste alte cuvinte ale Părintelui nostru:

Chemarea divină ne cere o fidelitate neatinsă, fermă, feciorelnică, bucuroasă, neîndoielnică, față de credință, față de curăție și față de calea noastră ^[9]. Nu mă opresc acum decât pentru a sublinia bucuria. O fidelitate care este o corespondență liberă la harul lui Dumnezeu, trăită cu bucurie și de asemenea cu bună dispoziție. Cât de util este să ne amintim aceste alte cuvinte ale sale! ***În planul uman, vreau să vă las ca moștenire dragostea pentru libertate și buna dispoziție*** ^[10].

5. Considerând fidelitatea în Lucrare, cum să nu ne gândim la Fericitul

Álvaro? Îmi amintesc că pe 19 februarie 1974, când Don Álvaro nu era prezent, Sfântul Josemaría a spus despre el: ***Aș vrea să-l imitați în multe lucruri, dar mai ales în loialitate. (...) A avut întotdeauna un zâmbet și o fidelitate incomparabile*** ^[11]. Mă gândesc adesea la cuvintele biblice *vir fidelis multum laudabitur* (Prov 28,20: omul credincios va fi foarte lăudat), gravate pe tocul unei uși din Villa Vecchia, care duce chiar la biroul pe care Don Álvaro l-a ocupat timp de mulți ani.

Îmi înalț sufletul către Domnul și în semn de recunoștință pentru fidelitatea atâtor femei și bărbați care ne-au precedat pe acest drum și ne-au lăsat o mărturie prețioasă a acestui „*merită!*”, evocat la începutul acestor pagini.

Părintele nostru obișnuia să spună că fiecare persoană care se apropie de

Lucrare, chiar și pentru o perioadă scurtă de timp, va avea întotdeauna afecțiunea noastră. Acest lucru este valabil și mai mult pentru cei care au fost în Lucrare pentru o vreme și apoi au luat alte căi; și pentru cei care uneori s-au simțit răniți: le cerem iertare din toată inima.

Fidelitate apostolică

6. Vocația creștină la sfințenie, la identificarea cu Isus Cristos, este – în toate formele sale, într-un fel sau altul – o vocație apostolică: ***nu este posibil să se despartă viața interioară și apostolatul, așa cum nu este posibil să se separe în Cristos calitatea sa de Dumnezeu-Om și funcția sa de Răscumpărător*** ^[12].

În fiecare epocă – și în a noastră vedem acest lucru într-un mod impresionant – există în lume o sete imensă – adesea inconștientă – de

Dumnezeu. Cuvintele profetice se împlinesc mereu: *Iată, vin zile – oracolul Domnului – când voi trimite pe pământ foamete, dar nu foamete de pâine și nici sete de apă, ci de ascultare a cuvântului Domnului* (Am 8,11).

De câte ori nu am meditat la acel vibrant îndemn al Sfântului Josemaría: ***Dragi mei, ne îndeamnă Isus. El vrea să fie ridicat din nou, nu pe Cruce, ci în slava tuturor activităților umane, pentru a atrage toate lucrurile la sine*** (In 12,32) ^[13].

În confruntarea cu dificultățile pe care viața creștină le întâmpină în această lume – ateismul, indiferența, relativismul, naturalismul materialist, hedonismul etc., – ne vine în minte afirmația Sfântului Ioan: *Să nu iubiți lumea și nici cele ce sunt în lume* (1 In 2,15), care se referă la ceea ce în lume se opune lui

Dumnezeu și pe care el o rezumă la tripla concupiscentă (cf. 1 In 2,16). În același timp, însă, lumea, făptură a lui Dumnezeu, este bună: *atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât l-a dat pe Fiul său, unicul născut, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viața veșnică* (In 3,16).

7. Să ne străduim ***să iubim lumea cu pasiune*** ^[14], ca și Părintele nostru, pentru că ea este locul unde Îl întâlnim pe Dumnezeu și calea spre viața veșnică. O iubire care exclude latura mundană: suntem din lume, dar nu vrem să fim lumești; de asemenea, de exemplu, trăind spiritul și realitatea practică a sărăciei, care ne eliberează de atâtea legături și, în sens pozitiv, ne face să ascultăm de Sfântul Paul care ne asigură: *Toate sunt ale voastre, voi sunteți ai lui Cristos și Cristos este al lui Dumnezeu* (1 Cor 3,22-23).

Mărturia unor vieți cumpătate și austere este – astăzi și întotdeauna –

un mod de a fi sare și lumină în această lume pe care trebuie să o transformăm cu iubirea lui Cristos.

În fața acestei realități – *toate lucrurile sunt ale voastre* – ne bucurăm de bucuriile celorlalți, ne apreciem de toate lucrurile bune care ne înconjoară și suntem stimulați de provocările timpului nostru. În același timp, simțim profund situația din lume, în special realitatea tristă a războiului și a altor situații de mare nevoie și suferință a atâtor oameni, în special a celor mai slabi. Dar, insist, să nu admitem pesimismul; dimpotrivă, să actualizăm credința noastră în vitalitatea Evangheliei – *căci ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea oricărui om care crede* (Rom 1,16) – și credința noastră în mijloace: rugăciune, mortificare, Euharistie! și muncă. Vom păstra astfel o viziune plină de speranță asupra lumii.

Credința este baza fidelității. Nu o încredere deșartă în capacitatea noastră umană, ci credința în Dumnezeu, care este temelia speranței (cf. Evr 11,1). „Dumnezeu este fundamentul speranței, nu orice zeu, ci Dumnezeul care are chip uman și care ne-a iubit până la capăt, pe fiecare dintre noi în parte și întreaga umanitate” ^[15].

Să-l ascultăm din nou pe Părintele nostru: ***Dacă sunteți credincioși, ca rod al dăruirii voastre tăcute și smerite, Domnul – prin mâinile voastre – va face minuni. Vom retrăi acel pasaj al Sfântului Luca: Cei șaptezeci și doi de ucenici s-au întors plini de bucurie, zicând: Doamne, chiar și demonii înșiși ni se supun, prin puterea Numelui Tău (Lc 10,17)*** ^[16].

Fidelitatea față de propria vocație și viața obișnuită

8. În viața fiecăruia dintre noi pot exista, din când în când, circumstanțe ieșite din comun, dar știm bine că unirea cu Domnul și, împreună cu El, misiunea noastră apostolică trebuie să se realizeze în mod fundamental în viața obișnuită: familia, munca profesională, prietenii, îndatoririle sociale...: „Acesta este *locul* principal al întâlnirii noastre cu Dumnezeu” ^[17], ne amintea don Javier într-una dintre primele sale scrieri.

A-L întâlni pe Domnul în toate evenimentele fiecărei zile înseamnă să descoperim valoarea lucrurilor mărunte, a detaliilor, în care putem arăta atât de des iubirea noastră pentru Dumnezeu și iubirea noastră pentru ceilalți. Însuși Isus ne-a spus: *Cine este credincios în cele mai mici lucruri, este credincios și cele mari; și*

cine este necinstit în cele mai mici lucruri este necinstit și în cele mai mari (Lc 16,10). O fidelitate în cele mici pe care Domnul o răsplătește cu măreția bucuriei sale (cf. Mt 25, 21).

Experiența noastră personală ne arată că această fidelitate în cele mici nu este un fleac, dimpotrivă:

perseverența în lucrurile mărunte, din Iubire, este eroism ^[18].

Iubirea este cea care dă cea mai mare valoare tuturor eforturilor umane. Fidelitatea este credincioșia față de un angajament de iubire, iar iubirea lui Dumnezeu este sensul ultim al libertății. Această libertate a spiritului dă capacitatea de a iubi ceea ce trebuie făcut, chiar și atunci când implică sacrificii și astfel se poate simți ceea ce Isus ne asigură: *Luați jugul meu asupra voastră și învățați de la mine, căci sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă pentru sufletele voastre, căci jugul meu este blând și povara mea este*

ușoară (Mt 11,29-30). Iar Sfântul Augustin explică: „În ceea ce se iubește, fie nu se simte dificultatea, fie se iubește dificultatea însăși (...). Muncile celor care iubesc nu sunt niciodată grele” ^[19].

9. Știm bine că întâlnirea cu Dumnezeu, iubirea lui Dumnezeu, este inseparabilă de iubirea și slujirea celorlalți; că cele două precepte ale carității sunt inseparabile. Prin iubirea fraternă, semn sigur de viață supranaturală, ne zidim fidelitatea și facem mai fericită fidelitatea celorlalți: Știm că am trecut de la moarte la viață, pentru că îi iubim pe frați (1 In 3,14). Cu câtă putere ne încurajează sfântul Josemaría să trăim fraternitatea!:

Inimă, copiii mei, puneți-vă inima să vă slujiți unii pe alții. Când afecțiunea trece prin Preasfânta Inimă a lui Isus și Neprihănită Inimă a Mariei, caritatea fraternă se exercită cu toată puterea sa

umană și divină. Încurajează să purtăm povara, ușurează greutatea, asigură bucuria în luptă. Nu este ceva dulceag, este ceva care întărește aripile sufletului pentru a se înălța mai sus; caritatea fraternă, care nu-și caută propriul interes, ne permite să zburăm pentru a-L lăuda pe Domnul într-un spirit de sacrificiu de bunăvoie ^[20].

Având în vedere locul pe care îl ocupă munca în viața noastră obișnuită, am putea să ne gândim – și să ne examinăm personal – la numeroasele aspecte pe care le conține ***sfînțirea muncii, sfînțirea în muncă, sfînțirea prin muncă*** ^[21]. Acum aș vrea să vă invit să medităm asupra modului în care putem transforma mai bine munca în rugăciune, care nu se rezumă doar la a face vreo deprindere de evlavie în timp ce lucrăm. Părintele nostru ne-a explicat acest lucru în atât de multe

feluri. Să recitim aceste cuvinte ale sale: ***Faceți munca voastră, știind că Dumnezeu vă privește: laborem manuum mearum respexit Deus (Gen 31,42). Munca noastră, prin urmare, trebuie să fie sfântă și vrednică de El: nu numai terminată până la ultimul detaliu, ci și realizată cu corectitudine morală, cu bonomie, cu noblețe, cu loialitate, cu dreptate. În acest fel, munca ta profesională nu va fi doar dreaptă și sfântă, ci și prin acest titlu va fi rugăciune*** ^[22].

În munca noastră experimentăm adesea limitele și defectele noastre; dar dacă, în ciuda a toate, ne străduim să ***știm că Dumnezeu ne privește***, vom putea auzi cuvintele sfântului Paul ca adresate nouă: *munca voastră nu este zadarnică în Domnul* (1 Cor 15,58); așa cum a rezumat Părintele nostru: ***nimic nu se pierde***.

Cele permanente și cele schimbătoare în viața Lucrării

10. Fidelitatea personală față de propria vocație în Lucrare este în mod necesar legată de fidelitatea instituțională, adică de permanența Lucrării ca instituție în fidelitate față de voința lui Dumnezeu pentru ea, așa cum a fost transmisă de fondator.

În 2016, părintele Javier ne-a amintit aceste cuvinte ale Sfântului Josemaría: ***Așa cum identitatea persoanei rămâne aceeași de-a lungul diferitelor etape de creștere: copilărie, adolescență, maturitate...; tot așa există, în dezvoltarea noastră, o evoluție: altfel am fi un lucru mort. Miezul, esența, spiritul rămân neschimbate, dar modurile de a spune și de a face, mereu vechi și noi, mereu sfinte, evoluează*** ^[23].

Comentând acest text, am considerat apoi că este mai ales în domeniul apostolatului personal – care este cel principal în Lucrare – și în cel al orientării profesiilor, instituțiilor și structurilor umane cu un sens creștin, unde încercăm să punem inițiativa și creativitatea, pentru a ajunge la o relație de prietenie sinceră cu multe persoane și pentru a aduce lumina Evangheliei în societate. Aceeași inițiativă și creativitate ne determină să căutăm noi activități apostolice, în marea fără țărmuri pe care ne-o prezintă spiritul Lucrării.

11. Această creativitate poate fi înțeleasă ca o versiune a ceea ce se numește uneori *fidelitate dinamică* sau *fidelitate creativă*. O fidelitate care exclude atât ceea ce ar fi o dorință superficială de schimbare, cât și o atitudine *a priori* opusă la tot ceea ce este sau pare a fi o anumită noutate. ***Prin această vocație a***

noastră, suntem prezenți chiar la originea schimbărilor bune care au loc în societate și, de asemenea, facem ca progresul oricărei epoci să fie al nostru ^[24] _____. Din acest motiv, trebuie să înțelegem și să împărtășim neliniștile timpului nostru și, în același timp, să nu pretindem să ne adaptăm la nicio modă sau obicei, oricât de actual și de răspândit ar fi, dacă este contrar spiritului pe care Dumnezeu ni l-a transmis prin Fondatorul nostru, inclusiv cele nepotrivite tonusului uman și atmosferei familiale proprii Operei. În acest sens, ***nu va mai fi niciodată nevoie să ne adaptăm la lume, pentru că noi suntem din lume; nu va trebui niciodată să mergem în căutarea progresului uman, pentru că noi – voi, fiii mei – împreună cu ceilalți oameni care trăiesc în lume, sunteți cei care faceți acest progres prin munca voastră obișnuită*** ^[25] _____.

De asemenea, trebuie avut în vedere că, în fața unor determinări luate pentru întreaga Lucrare (de exemplu, în ceea ce privește mijloacele de formare spirituală: cercuri, meditații, retrageri etc.), este logic ca discernământul asupra oportunității unor eventuale schimbări să fie în cele din urmă responsabilitatea Părintelui împreună cu Consiliul general și cu Consfătuirea centrală. Pe de altă parte, nu orice schimbare la acest nivel este indiferentă pentru spirit și trebuie studiată cu prudență. În ceea ce vă privește, nu ezitați să propuneți proiecte apostolice celor care dirijează lucrările, în spirit de inițiativă, dar și de unitate – fără a înceta să vâslim împreună – cu dorința de a aduce bucuria Evangheliei la mulți oameni. În orice caz, să fim siguri că „nu suntem singuri în realizarea Lucrării, nici nu ne bazăm doar pe slaba noastră

putere, ci pe puterea și tăria
Domnului” ^[26].

12. Cu fidelitatea noastră personală și cu responsabilitatea tuturor de a menține fidelitatea instituțională, în ciuda limitelor noastre personale, cu harul lui Dumnezeu vom putea construi, printre momentele istorice schimbătoare, continuitatea Lucrării în fidelitate față de originea sa.

Aceasta este continuitatea esențială între trecut, prezent și viitor, proprie unei realități vii. În 2015, Don Javier ne-a încurajat să îi cerem Sfântului Josemaría ca Lucrarea să ajungă la 2 octombrie 2028 cu aceeași forță și prospețime de spirit pe care a avut-o Părintele nostru la 2 octombrie 1928.

Astfel, prin mila lui Dumnezeu, ceea ce a văzut Sfântul Josemaría va deveni realitate: ***văd Lucrarea proiectată de-a lungul secolelor, mereu tânără, grațioasă, frumoasă și roditoare, apărând***

pacea lui Cristos, pentru ca întreaga lume să o aibă. Vom contribui la recunoașterea în societate a drepturilor persoanei umane, ale familiei și ale Bisericii. Munca noastră va diminua urile fratricide și suspiciunile dintre popoare, iar fiicele și fiii mei – fortes in fide (I Petr 5,9), fermi în credință – vor ști să ungă toate rănile cu caritatea lui Cristos, care este cel mai blând balsam ^[27].

Încredințând Maicii noastre Maria, Fecioara credincioasă, și Sfântului Iosif, reînnoirea constantă a fidelității noastre, cu toată dragostea afectuoasă vă binecuvântează

Părintele vostru

Roma, 19 martie 2022

.....

Copyright © Prelatura Sanctæ Crucis
et Operis Dei

(Divulgarea publică, integrală sau
parțială, este interzisă fără
permisiunea expresă a titularului
drepturilor de autor)

(Pro manuscripto)

[1] Benedict al XVI-lea, Discurs, 12-
V-2010.

[2] Francisc, Omilie, 15-IV-2020.

[3] *Scrisoare 28-III-1973*, nr. 9.

[4] *Drum*, nr. 999.

[5] Sfântul Ioan Paul al II-lea, Omilie,
26-I-1979.

[6] *Este Cristos care trece*, nr. 64.

[7] *Este Cristos care trece*, nr. 131.

[8] *Scrisoare 6-V-1945*, nr. 23.

[9] *Scrisoare 24-III-1931*, nr. 43.

[10] *Scrisoare 31-V-1954*, nr. 22.

[11] Sfântul Josemaría, *Notițe la o întâlnire familială*, 19-II-1974.

[12] *E Cristos care trece*, nr. 122.

[13] *Instrucție*, 1-IV-1937, nr. 1.

[14] *Convorbiri*, nr. 118.

[15] Benedict al XVI-lea, *Enciclica Spe salvi*, nr. 31.

[16] *Scrisoare 24-III-1930*, n. 23.

[17] Javier Echevarría, *Scrisoare pastorală*, 28-XI-1995, nr. 16.

[18] *Drum*, nr. 813.

[19] Sfântul Augustin, *De bono viduitatis*, 21, 26.

[20] *Scrisoare 14-II-1974*, nr. 23.

[21] *Este Cristos care trece*, nr. 45.

[22] *Scrisoare 15-X-1948*, nr. 26.

[23] *Scrisoare 29-IX-1957*, nr. 56.

[24] *Scrisoare 14-II-1950*, nr. 21.

[25] *Scrisoare 9-I-1932*, nr. 92.

[26] Javier Echevarría, *Scrisoare pastorală*, 28-XI-1995, nr. 11.

[27] *Scrisoare 16-VII-1933*, nr. 26.

.....